

Invasiva främmande arter i Jämtlands län

Ett urval av land- och vattenlevande växter och djur

Innehåll

	Sidan
INVASIVA FRÄMMANDE ARTER.....	5
LAGSTIFTNING OCH ANSVAR.....	6
● VATTENLEVANDE	
1. Signalkräfta.....	9
2. Kanadröding	10
3. Bäckröding	13
4. Vattenpest	14
5. Smal vattenpest.....	17
6. Bisam	18
7. Mink.....	21
● LANDLEVANDE	
8. Mårdhund	22
9. Spansk skogssnigel.....	25
10. Jättebalsamin	26
11. Jätteloka.....	29
12. Tromsöloka.....	30
13. Vresros.....	33
14. Parksallat.....	34
15. Bergklint	37
16. Blomsterlupin	38
17. Parkslide.....	41
18. Kanadensiskt gullris.....	42

JÄTTELOKA FOTO: NATURVÅRDSVERKET

Invasiva främmande arter

Invasiva främmande arter är växter och djur som med människans hjälp har flyttat till nya områden. Där orsakar de stora skador på miljön. Arter kan ta sig till nya platser på många olika sätt. Vissa följer oavsiktligt med transporter, gods eller barlastvatten i fartyg. Andra flyttas avsiktligt från sina ursprungsområden för att användas i till exempel jordbruk eller trädgårdar. När arterna nått till nya områden sprider sig vissa snabbt och effektivt i sin nya miljö, och på så vis riskerar de att bli invasiva.

Vad är problemet?

Invasiva främmande arter är ett stort hot mot den biologiska mångfalden, både i Sverige och globalt. Biologisk mångfald betyder att naturen är rik på variation, att det finns en stor mängd olika sorters växter, djur och naturtyper. De invasiva främmande arterna konkurrerar med inhemska växter och djur om livsutrymme och mat. Det leder på sikt till att mångfalden och variationen i vår natur minskar.

Dyrt, besvärligt och skadligt

De invasiva främmande arterna orsakar också stora kostnader. Dels är det dyrt att bekämpa dem, dels orsakar vissa växter och djur ekonomiska skador på bland annat infrastruktur, jordbruk, skogsbruk och fiske. Många känner exempelvis till parkslide. Det är en växt som kan orsaka stora och mycket kostsamma skador genom att rotsystemet tränger in i byggnader och vattenledningar. Vissa djur kan också ställa till med dyra och besvärliga skador. Stenmården har till exempel specialiserat sig på att gnaga sönder kablar i bilar. I Sverige har kostnaden för att hantera invasiva främmande arter uppskattats till 1,1–4,5 miljarder per år.

Vissa växter och djur kan dessutom vara skadliga för vår hälsa. De kan bära på smitta i form av parasiter och sjukdomar, eller framkalla allergier och hudskador.

Vad beror det på?

Idag finns ungefär 2000 främmande arter i Sverige. Ungefär 300 av dem anses vara invasiva. Problemen med invasiva främmande arter förutspås att fortsätta öka. Det beror på att klimatet förändras, och att både handel och resande över världen ökar. I vår del av världen har vi tidigare varit relativt förskonade mot problemet. Men när klimatet blir varmare ökar möjligheten för nya främmande arter att etablera sig även här.

Alla kan hjälpa till

För att arbeta effektivt med att minska riskerna och de negativa konsekvenserna är det viktigt att arbeta förebyggande, och att upptäcka nya arter tidigt genom att;

- inte sprida invasiva främmande arter vidare
- ta reda på vilka arter som finns i dina omgivning, hålla dig uppdaterad kring nya råd om hur arterna bäst ska hanteras, och sprida din kunskap vidare
- lägg inte växtdelar från invasiva främmande arter på komposten
- höra med din återvinningscentral om de tar emot avfall från invasiva främmande växtarter
- lägg växtavfall från invasiva främmande växtarter i svart sopsäck innan transport till återvinningscentral
- rapportera dina observationer av invasiva främmande arter, läs hur på nästa sida
- se till att båtar, fiskeredskap och badleksaker är torra och utan växtdelar innan du besöker ett nytt vatten

Lagstiftning och ansvarsfördelning

EU-förordningen (nr 1143/2014) är utgångspunkten för regleringen av invasiva främmande arter inom EU. Här listas de arter som anses vara mest skadliga för den biologiska mångfalden. Allt eftersom ny forskning och kunskap tillkommer läggs nya arter till i listan. Arter som omfattas av EU-förordningen berörs av direkta förbud; förbud mot att sälja, importera, odla, föda upp, transportera, använda, byta, släppa ut i naturen eller hålla levande exemplar.

Reglerna enligt EU-förordningen gäller för alla. Det innebär att alla, även privatpersoner, har både ansvar och skyldighet att följa reglerna och förhindra spridning av dessa arter. I dagläget har vi kännedom om 4 EU-listade arter i Jämtlands län; jättebalsamin, jätteloka, tromsöloka och signalkräfta.

Svensk förordning

Den svenska förordningen (2018:1939) trädde i kraft 2018 och beskriver ansvarsfördelningen mellan svenska myndigheter. Den är ett komplement till EU-förordningen.

Nationell lista

Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten arbetar med att ta fram en nationell lista över invasiva främmande arter. Syftet med listan är att kunna vidta åtgärder mot arter med särskild betydelse i Sverige, utöver de arter som omfattas av EU-lagstiftning. Att arter upptas på den nationella listan kan göra det möjligt att införa förbud och att ställa krav på markägare att bekämpa arterna. Exempel på arter som finns med som förslag är blomsterlupin, mink och parkslide.

SLU Artdatabanken har även tagit fram en riskklassificering av främmande arter, där arternas invasivitet och hot mot den biologiska mångfalden bedömts.

Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten

Många aktörer har ett gemensamt ansvar för att begränsa spridning och hantera invasiva främmande arter i Sverige. Ansvaret omfattar såväl privata aktörer som olika näringar och branscher samt kommuner. Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten samordnar arbetet med invasiva främmande arter. Dessa myndigheter vägleder hur bestämmelserna ska tillämpas. Myndigheterna ansvarar även för att ta fram vägledningar och kunskapsunderlag inom området.

Länsstyrelsens roll

Länsstyrelsen har en viktig roll i arbetet med invasiva främmande arter. Bland annat ansvarar Länsstyrelsen för vissa utrotnings- och hanteringsåtgärder. Länsstyrelsen arbetar också med tillsyn för att se till att lagstiftningen efterlevs. Till exempel genom att förhindra att arter som är listade enligt EU-förordningen släpps ut i naturen, föds upp eller transporteras.

Fastighetsägare och fiskerättsägare

Alla fastighetsägare ansvarar för att hantera EU-listade invasiva främmande arter på sin egen fastighet. Fastighetsägaransvaret gäller för alla, så väl privatpersoner som kommunala eller statliga bolag som äger en fastighet.

Får en fastighetsägare kännedom om att en EU-listad invasiv främmande art finns på dess fastighet så har fastighetsägaren ett ansvar att bekämpa arten. Undantag gäller för landlevande ryggradsdjur och sköldpaddor. För fiskerättsägare i Jämtlands län påverkas fiskerätten av att fiske och övrig hantering av okott signalkräfta är förbjudet i enlighet med artikel 7 i EU-förordningen. Alla har ett ansvar att hindra spridning av EU-listade invasiva främmande arter.

Svenska Jägareförbundet

Svenska Jägareförbundet har fått i uppdrag av Naturvårdsverket att arbeta med EU-listade landlevande ryggradsdjur som förekommer i landet. Det gäller bland annat mårhund, nilgås, bisam och sibirisk jordekorre. Jägareförbundet har även startat ett projekt för att effektivisera förvaltningen av mink.

En ökad kunskap om invasiva främmande arter

Det är viktigt att allmänheten rapporterar in observationer av invasiva främmande arter. Det bidrar till en effektivare övervakning av arternas utbredning i landet. Inrapporterade fynd är även till stor hjälp för att tidigt upptäcka om arter etablerar sig på nya platser. Allmänhetens observationer är ett viktigt hjälpmedel för bland annat Länsstyrelsernas arbete.

Alla som rapporterar in sina fynd bidrar till ett effektivare arbete med att förhindra spridning av arterna. Det ger också ett bättre underlag för att planera och prioritera bekämpningsinsatser och hanteringsåtgärder.

Rapportera gärna in dina observationer

Invasiva arter rapporteras till följande webbplatser;

● www.invasivaarter.nu

eller

● www.artportalen.se

Invasiva vattenlevande arter kan också rapporteras till

● www.rappen.nu

Ser du ett invasivt främmande ryggradsdjur, exempelvis mårhund och bisam, kan du även rapportera direkt till via mejl till Svenska Jägareförbundet.

● tipsaframmandearter@jagareforbundet.se

Tänk på att foton hjälper till i artbestämningen för att bekräfta nya fynd.

JÄTTEBALSAMIN
Illustratör: Jakob Robertsson/Typoform

SIGNALKRÄFTA FOTO: LÄNSSTYRELSEN JÄMTLANDS LÄN

● Signalkräfta

Pacifastacus leniusculus

Signalkräftan (*Pacifastacus leniusculus*) är en sötvattenskräfta med naturligt ursprung i Nordamerika. Det är en allätare som lever på steniga bottenar i både sjöar och vattendrag. Den planterades in i Sverige avsiktligt under 1960-talet för att ersätta den inhemska flodkräftan som sedan 1907 minskat av kräftpest. Vad man inte visste då var att man även introducerade en ny sorts kräftpest som signalkräftan bar på.

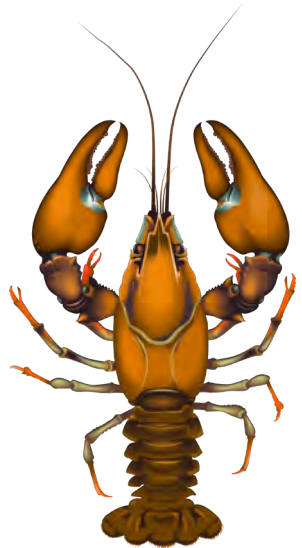
Flodkräftan har av flera anledningar minskat med 97 procent det senaste århundradet och är numera en hotad art. Det främsta hotet idag är illegala utsättningar av signalkräfta. Signalkräftan är på grund av sin stora negativa påverkan på flodkräftan belagt med ett hanteringsförbud i vissa delar av Sverige. I Jämtlands län är det förbjudet att fiska eller ens hantera okokta signalkräfter, även för fiskerättsägare.

Kräftpest sprids med skaldelar eller i vissa fall utrustning som båtar eller fiskeredskap. Senaste utbrottet i Norrland var under 2022 då flodkräftbeståndet i stora delar av Skellefte älv slogs ut.

I länet har signalkräftan känd förekomst i ett antal vatten i norra och centrala Jämtland. Det finns även konstaterad reproduktion i några av dessa vatten. Samtliga förekomster i Jämtlands län kommer av illegala utsättningar. Att man inte går ut med exakta positioner som med andra arter beror på att risken för illegala utsättningar bedöms som hög. Man vill undvika att signalkräftan fiskas upp där den befinner sig för att sedan planteras ut i nya sjöar.

Det jämtländska klimatet är egentligen för bister för signalkräftan och de utplanterade kräftbestånden har låg eller ingen reproduktion samtidigt som de försöker återetablering av flodkräftan så länge de finns kvar.

Signalkräftan omfattas av EU-lagstiftningen.

SIGNALKRÄFTA
Illustratör: Jakob Robertsson/Typoform

FLODKRÄFTA

● Kanadaröding

Salvelinus namaycush

Kanadaröding (*Salvelinus namaycush*) är en storväxt nordamerikansk laxfisk som började planteras in i Sverige 1959. Den trivs i relativt stora, djupa sjöar och har i Jämtland reproducerande bestånd i bland annat Ånnsjön, Storsjön, Kallsjön och Landösjön.

Inplanteringar har främst skett i reglerade sjöar som kompensation för skador på fiskbestånd som vattenkraftsutbyggnaden orsakat. Man tänkte att kanadarödingen skulle trivas i de kalla djupa norrländska sjöarna.

Arten är en symbol för sportfisket i norra Kanada och den är också populär bland trolldiskare i Jämtlands län. Den kan väga upp till 17 kg i Sverige (Ånnsjön, 2022). Den nordamerikanska ursprungsbefolkningens namn på den betyder ungefär "jätten från djupet".

Kanadaröding konkurrerar med arter som öring och röding. Dels genom att den äter andra fiskar men också genom konkurrens om lekområden samt att den korsar sig med inhemska laxfiskar som röding. Olika typer av korsningar bidrar till genetisk utarmning och lokala stammar av inhemska laxfisk riskerar att minska.

Kanadarödingen sprider sig gärna till andra sjöar om det är stora bestånd där den befinner sig. Den vill helst ha djupa stora sjöar, om dessa förutsättningar saknas blir inte beståndet lika etablerat.

Får du upp en kanadaröding så släpp inte tillbaka den utan passa på att ta hem den till middag. Det är en populär matfisk i Nordamerika.

Karta visar sjöar med bestånd av kanadaröding i Jämtlands län. Den kan även påträffas i vatten i anslutning av dessa.

Baseras från fynd från Artportalen och Länsstyrelsen Jämtlands inventeringar.
© Bakgrundskarta Lantmäteriet geodatasamverkan.

KANADARÖDING FOTO: LÄNSSTYRELSEN JÄMTLANDS LÄN

BÄCKRÖDING FOTO: MOSTPHOTOS

● Bäckröding

Salvelinus fontinalis

Bäckröding (*Salvelinus fontinalis*) liknar fiskar som röding och öring. Det är en nordamerikansk laxfisk som funnits i Sverige i över hundra år. Den importerades till jämtländska fjällvatten redan 1892, men de flesta inplanteringar skedde sedan under 1950- och 60-talet. I Jämtlands län finns idag ett 30-tal områden med känd förekomst och antagligen ett antal okända förekomster. Bäckrödingen i Jämtlands län förökar sig och kan även sprida sig mellan olika vatten.

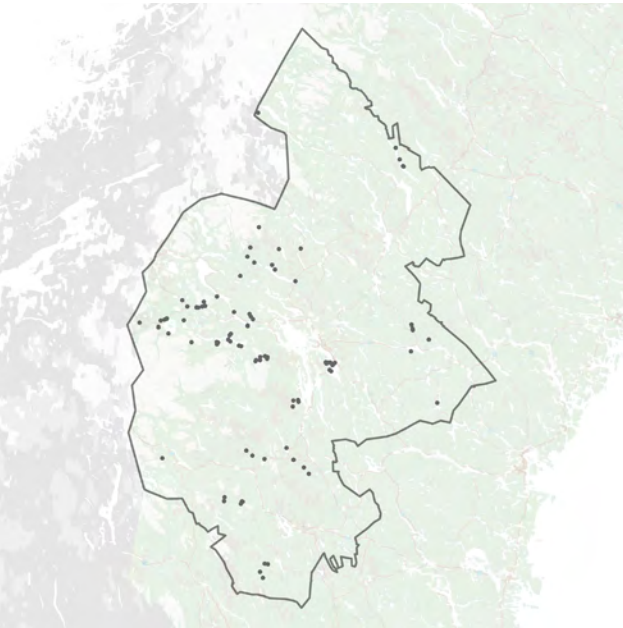
I Sverige lever bäcköringen gärna i klara, kalla bäckar högt upp i vattensystemen. Arten tål försurning mer än många andra fiskar. Bäckrödingen kan korsa sig med röding men konkurrerar främst med öring då den växer fortare och kan jaga bort öring från ståndplatser eller när den söker efter föda.

Tillsammans med faktorer som försurning, rensning av flottleder, högt fisketryck och igenslammade lekbottnar bidrar arten till att lokala stammar av öring påverkas negativt.

I vatten där öring och bäckröding samexisterar ser man exempelvis att öringen har lägre tillväxt än när bäckröding etablerade sig. Bäckrödingens konkurrens med öringen får även negativa földeffekter för den hotade flodpärlmusslan som är beroende av öring för sin överlevnad.

I ett pågående forskningsprojekt hos SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, testas en ny metod för att bekämpa bäckrödingen i norrländska bäckar. Det sker genom utfiske av bäckröding kombinerat med utplanering av öringyngel.

I Jämtlands län finns bäckröding bland annat i Västjämtland, Ammeråns biflöden och i delar av Härjedalen.

Karta över den kända utbredningen av bäckröding i Jämtlands län. Baseras från fynd från Artportalen och Länsstyrelsen Jämtlands inventeringar. © Bakgrundskarta Lantmäteriet geodatasamverkan.

● Vattenpest

Elodea canadensis

Vattenpest (*Elodea canadensis*) är ursprungligen en nord-amerikansk vattenväxt som kom till Sverige redan under 1870-talet. Idag är den vanligt förekommande i stora delar av Sverige.

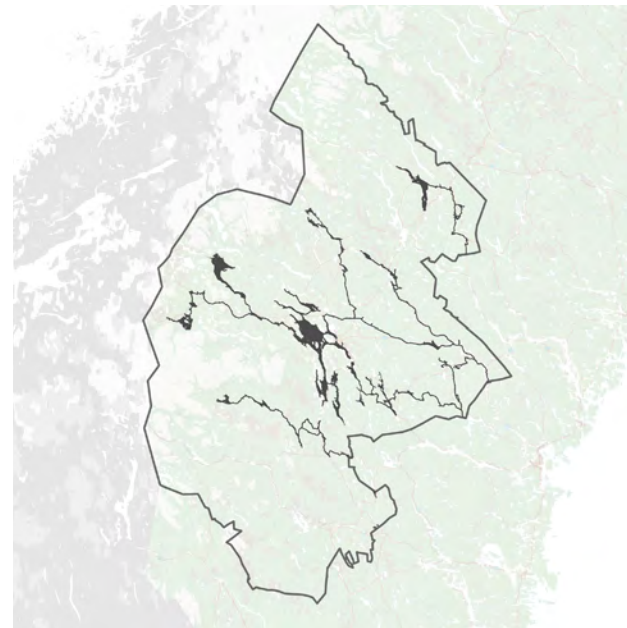
Vattenpest används som damm- och akvarieväxt, och troligtvis har den spridits genom att människor har tömt sina akvarier i avlopp eller sjöar. Import av fuktigt timmer kan också ha hjälpt vattenpesten att sprida sig.

I Jämtlands län finns vattenpest idag vad vi vet, främst i vattensystemen Ångermanälven, Indalsälven och Ljungan. Härjedalen, Långan och delar av norra Jämtland saknar fynd än så länge. Stickprov har gjorts i alla vattensystem i länet under den senaste inventeringsinsatsen 2021-2022.

Vattenpesten trivs i de flesta vattenmiljöer men föredrar klart, näringsrikt vatten. Den återfinns i länet oftast på 1-4 meters djup i lugnt vatten och börjar växa tidigt på våren, ibland redan under isen.

Problem uppstår när vattenpesten till exempel konkurrerar ut annan växtlighet eller tar över badplatser och båthamnar. Men framför allt kan den över tid skapa nya typer av vatten-ekosystem när den växer till på platser som tidigare haft sparsam vattenvegetation.

Vattenpest sprids med växtdelar och kan klara viss uttorkning. På hösten släpper växten delar som sprids med strömmande vatten eller vågor till nya platser där den kan rota sig. Det är viktigt att inte sprida den till nya platser i länet som idag saknar förekomst. Se till att den inte åker med i din båt eller fiskeutrustning till nya vatten.

Karta över den kända utbredningen av vattenpest i Jämtlands län.
Baseras från fynd från Artportalen och Länsstyrelsen Jämtlands inventeringar.
© Bakgrundskarta Lantmäteriet geodatasamverkan.

VATTENPEST FOTO: LÄNSSTYRELSEN JÖNKÖPINGS LÄN

● Smal vattenpest

Elodea nuttallii

Smal vattenpest (*Elodea nuttallii*) är en nordamerikansk vattenväxt med ett än så länge sydligare utbredningsområde än sin kusin vanlig vattenpest.

Smal vattenpest har ännu inte påträffats i Jämtlands län. Den bedöms vara mer invasiv än vanlig vattenpest, då den ofta konkurrerar ut sin artfrände där de växer tillsammans. I övrigt har den samma problembild.

Invandringshistoriken till Sverige är oklar men barlastvatten och akvarier är två möjliga källor. Den sprider sig med växtdelar och kan följa med i tex båtar som transporteras mellan två sjöar.

Övergödning kan öka där smal vattenpest växer då näring från botten tas upp i växtdelar som sedan bryts ner, och näringsämnen frigörs till vatten. Den kan även ställa till problem för fritidsbåtar, fiske och badande.

Den smala vattenpesten bedöms som ett större hot på grund av sin tillväxtpotential och är med på EU:s lista över invasiva arter. Norrlands inland är ganska förskonat, men den finns i mindre förekomster i alla omkringliggande län runt Jämtlands län, så vi bör hålla ögonen öppna.

Spridning till nya platser sker främst genom mänsklig aktivitet som användandet av båtar, fiskeredskap och liknande. Redan etablerade bestånd sprider sig med strömmar och vågor.

Smal vattenpest växer på 1-4 meters djup. Den liknar vanlig vattenpest men ger ett längre, glesare intryck. Bladen är längre och viker in sig mot stammen.

Smal vattenpest omfattas av EU-lagstiftningen.

SMAL VATTENPEST
Illustratör: Jakob Robertsson/Typoform

● Bisam

Ondatra zibethicus

Bisam (*Ondatra zibethicus*) kommer ursprungligen från Nordamerika och fördes till Europa i början på 1900-talet på grund av sin värdefulla päls. Bisam vandrade in i Sverige via Finland under 1950-talet och började därefter sprida sig söderut i landet.

Bisam liknar på många sätt bäver, med sin korta nos, tillplattade svans och bruna vattenavstötande päls men är mindre. Främst påträffas bisam i kustområden samt i grunda näringsrika sjöar, vattendrag och i våtmarker. Arten är allätare och livnär sig på såväl vattenväxter som fiskar, groddjur, kräfter och musslor.

Bisam orsakar problem då arten kan ändra vegetations-sammansättningen i vattenområden där den lever. Stora mängder växtmaterial går åt till föda men även för att bygga hyddor. Detta påverkar andra arter som lever i dessa miljöer negativt. Bisam kan även orsaka skada på vägbankar och dammanläggningar genom sitt sätt att bygga hyddor.

Bisam reproducerar sig snabbt och kan på så vis sprida sig effektivt.

I dagsläget finns inga kända förekomster av bisam i Jämtlands län, men i de angränsande länen; Norrbotten, Västerbotten och Västernorrland. Närmaste aktiva hyddor ligger öster om länsgränsen i Strömsundstrakten.

Svenska jägareförbundet har i uppdrag från Naturvårdsverket att bekämpa bisam söder om Höga kusten. Ser du något som liknar bisam rapportera din observation via mejl direkt till Svenska Jägareförbundet.

● tipsaframmandearter@jagareforbundet.se.

Karta över län med förekomst av bisam.

Baseras från fynd från Artportalen och Länsstyrelsen Jämtlands inventeringar.

© Bakgrundskarta Lantmäteriet geodatasamverkan.

BISAM FOTO: MOSTPHOTOS

MINK FOTO: MOSTPHOTOS

● Mink

Neovison vison

Minken (*Neovison vison*) kommer ursprungligen från Nordamerika. Den introducerades till Sverige på 1920-talet för att hållas i pälsfarmar. Många djur har rymt eller släppts ut. Därför finns numera vilda minkar över i stort sett hela landet, med undantag för de allra nordligaste delarna.

Minken förväxlas ofta med utter men är mindre och har brunsvart päls med vita teckningar i ansikte och öron. Arten är anpassad för ett liv nära vatten. Den trivs både vid rinnande vatten och vid sjöar eller havskuster, och även i våtmarker. Finns det gott om mat kan minken också leva i mer urbana miljöer.

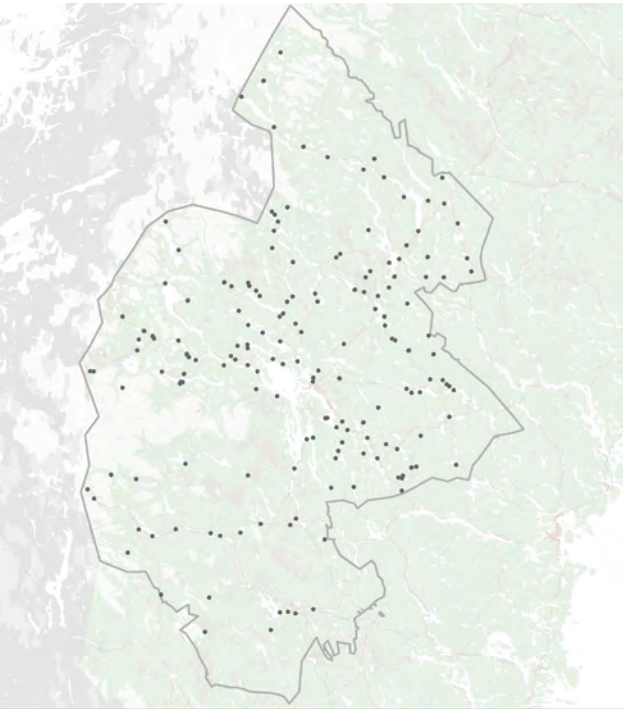
Arten är en effektiv jägare och konkurrerar om maten med de inhemska djuren vessla, iller och utter.

Minken fångar bland annat mindre däggdjur, fisk och groddjur. I våtmarker och i skärgården är den också ett stort hot mot markhäckande fåglar och deras ägg. Minken kan dessutom bära på parvovirus, som bland annat kan spridas vidare till utter.

I vissa områden orsakar minken stora problem. För att åstadkomma en långsiktig och effektiv förvaltning av mink i sådana områden deltar Sverige i ett gemensamt projekt tillsammans med Norge.

Mink finns i länets alla delar. I dagsläget finns ungefär 200 rapporterade fynd i Artportalen.

Om du ser en mink, rapportera in fyndet till www.artportalen.se för att hjälpa till att kartlägga utbredningen i länet.

Karta över den kända utbredningen av mink i Jämtlands län. Baseras från fynd från Artportalen och Länsstyrelsen Jämtlands inventeringar. © Bakgrundskarta Lantmäteriet geodatasamverkan.

● Mårdhund

Nyctereutes procyonoides

Mårdhunden (*Nyctereutes procyonoides*) kommer ursprungligen från Asien och har spridit sig därifrån till Europa. Mårdhundens päls är eftertraktad, därför planterades mårdhund ut i bland annat västra Ryssland fram till 1950-talet.

De mårdhundar som finns i Sverige har vandrat in i landet från Finland. Mårdhunden är ungefär lika stor som en grävling men har längre, tät brungrå päls. Öronen är korta och svansen kort och yvig. Den har också en karakteristisk svart teckning runt ögonen. Mårdhunden finns ofta i skärgården, längs kuster, i våtmarker eller andra ställen nära vatten där den söker efter mat.

Mårdhunden är ett rovdjur. Den är en allätare som fångar bland annat groddjur och fåglar som häckar på marken. På grund av detta hotar mårdhunden den biologiska mångfalden på de platser den etablerar sig. Dessutom kan arten sprida dvärgbandmask, som är farligt för både djur och människor.

I Jämtlands län har ingen etablerad förekomst av mårdhund bekräftats hittills. Men den finns i våra grannlän Västerbotten och Norrbotten. Mårdhunden kan vandra långa sträckor under sommaren, och individer kommer regelbundet in i Sverige via Finland.

Naturvårdsverket har givit Svenska Jägarförbundet i uppdrag att bekämpa mårdhund i landet.

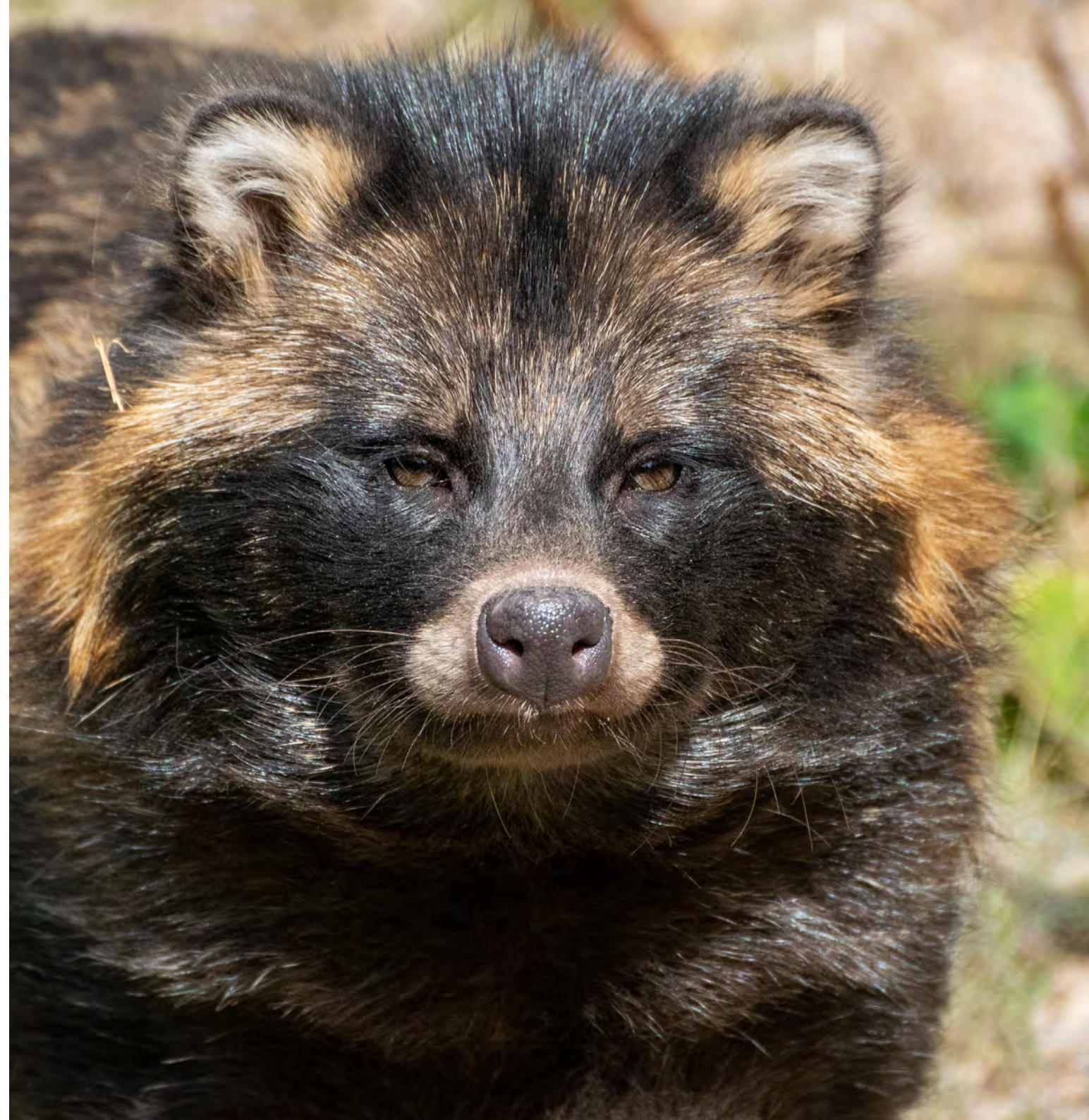
Om du ser något som liknar mårdhund, rapportera in dina observationer till www.artportalen.se eller skicka mejl till Svenska Jägarförbundet.

● tipsaframmandearter@jagareforbundet.se

Mårdhunden omfattas av EU-lagstiftningen.

Karta över län med etablerad förekomst av mårdhund.
Baseras från fynd från Artportalen och Länsstyrelsen Jämtlands inventeringar.
© Bakgrundskarta Lantmäteriet geodatasamverkan.

MÅRDHUND FOTO: MOSTPHOTOS

SPANSK SKOGSSNIGEL FOTO: LÄNSSTYRELSEN VÄSTERBOTTENS LÄN

● Spansk skogssnigel

Arion vulgaris

Spansk skogssnigel (*Arion vulgaris*) är mer känd som mördarsnigel. Den kommer ursprungligen från Sydeuropa men finns här i Sverige sedan 1970-talet. Mest utbredd är den i tätbefolkade områden i södra och mellersta Sverige.

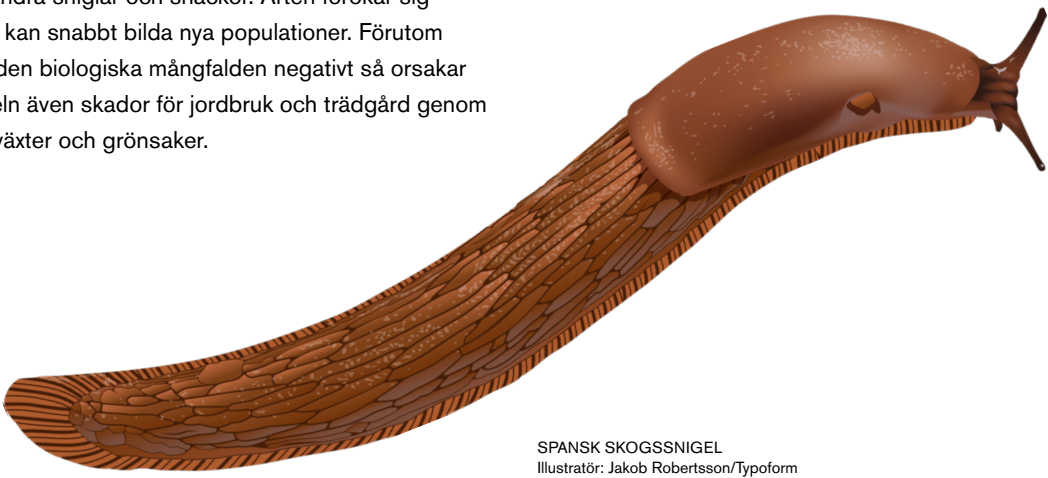
Snigeln kan sprida sig korta sträckor på egen hand. Människor står för den största spridningen, via flytt av växter och jordmassor inom trädgårdshandeln eller mellan trädgårdar. Arten kännetecknas av att andningsöppningen sitter på höger sida. Färgen skiftar från svart till brun, röd och orangegul.

Spansk skogssnigel hotar våra inhemska sniglar och snäckor eftersom den konkurrerar om mat och boplatser. Den äter också upp andra sniglar och snäckor. Arten förökar sig effektivt och kan snabbt bilda nya populationer. Förutom att påverka den biologiska mångfalden negativt så orsakar mördarsnigeln även skador för jordbruk och trädgård genom att förstöra växter och grönsaker.

Här i Jämtlands län finns i dagsläget ett 10-tal rapporter av mördarsnigel i Artportalen. Den anses ha etablerat sig i länet relativt nyligen. Då arten snabbt etablerar nya populationer är det av stor vikt att hindra vidare spridning i länet.

Den mest effektiva metoden för trädgårdsägare att bekämpa mördarsnigel är att samla in sniglarna och deras ägg.

Sniglarna är som mest aktiva tidiga mornar och kvällar och håller sig ofta kring komposthögar. De lägger ofta sina ägg under krukor och liknande där det blir ett fuktigt och gynnsamt mikroklimat.

SPANSK SKOGSSNIGEL
Illustratör: Jakob Robertsson/Typoform

● Jättebalsamin

Impatiens glandulifera

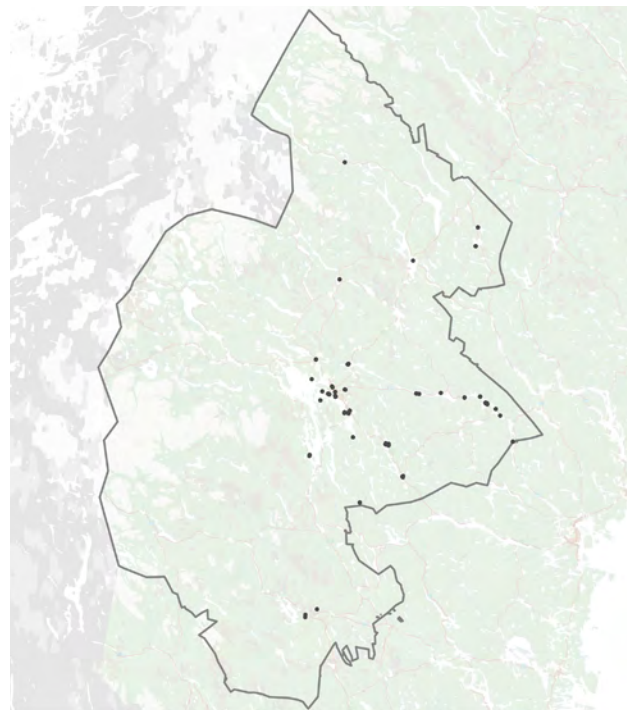
Jättebalsamin (*Impatiens glandulifera*) importerades till Europa och Sverige för att användas som trädgårdsväxt. Ursprungligen härstammar arten från Himalaya.

Jättebalsamin växer gärna i fuktiga, näringsrika områden. Ofta finns den vid sjöar eller vattendrag, i fuktiga skogsområden eller nära bebyggelse. Arten är ettårig och sprider sig med hjälp av frön. Växten slungar iväg sina frön ur frökapslarna, och de kan spridas långväga via vattendrag eller genom mänsklig aktivitet. Jättebalsaminen har stora, rosa eller vita blommor och växer i täta bestånd på upp mot tre meter. Stjälkarna är grova, kantiga och ofta rödaktiga. Trots jättebalsaminens stora växtsätt har den ett grunt rotsystem.

Jättebalsamin konkurrerar effektivt undan annan växtlighet. Den gror tidigare än många andra arter på våren, växer snabbt och bildar stora högvuxna bestånd. Jättebalsamin producerar också rikligt med nektar vilket lockar till sig många pollinerare. Inhemska växter i närheten pollineras då i lägre utsträckning.

För att bekämpa jättebalsamin kan man exempelvis dra upp plantorna eller slå av dem innan de gått i frö. Åtgärden bör upprepas flera gånger per säsong. Hantera växtavfall noggrant genom att samla det i slutna säckar. Ta reda på hur din återvinningscentral tar emot växtavfall från invasiva främmande arter.

I dagsläget har jättebalsamin en relativt begränsad känd utbredning i länet. Ett hundratal fynd har rapporterats, främst från länets centrala och östra delar. Troligtvis är den faktiska utbredningen större i länet än vad vi vet i nuläget.

Karta över den kända utbredningen av jättebalsamin i Jämtlands län. Baseras från fynd från Artportalen och Länsstyrelsen Jämtlands inventeringar. © Bakgrundskarta Lantmäteriet geodatasamverkan.

JÄTTEBALSAMIN FOTO: NATURVÄRDSVERKET

JÄTTELOKA FOTO: NATURVÅRDSVERKET

● Jätteloka

Heracleum mantegazzianum

Jätteloka (*Heracleum mantegazzianum*) härstammar från Kaukasusområdet och togs in till Sverige som prydnadsväxt under tidigt 1900-tal. Nu växer den i stora delar av landet, speciellt i anslutning till vägar, järnvägar och tätorter.

Jätteloka etablerar sig gärna på öppna och näringsrika marker, ofta i nyligen störda miljöer. Plantor av jätteloka kan bli upp till tre meter höga. De har ett kraftigt växtsätt och bildar täta bestånd. Jätteloka förväxlas ofta med andra flockblommiga arter, till exempel kvanne och strätta.

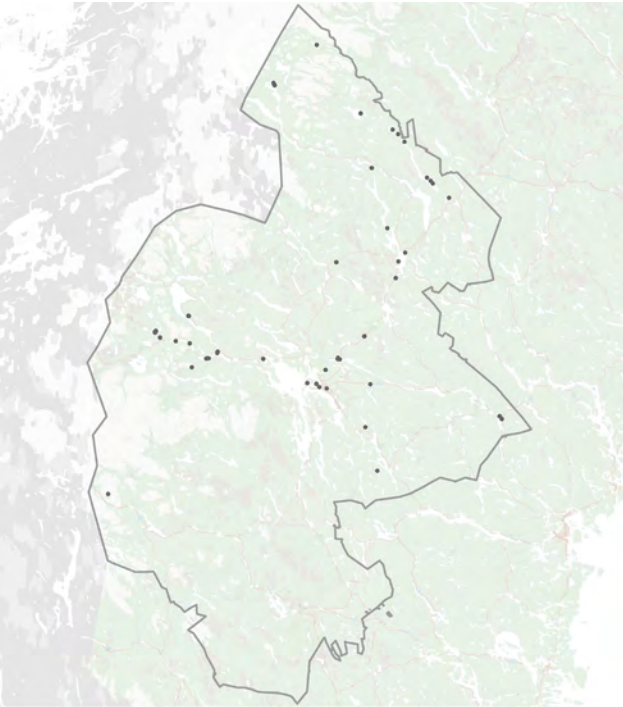
Typiskt för jättelokan är en rödfläckig stam, spetsiga blad och stort växtsätt. Jätteloka växer till under några år innan den blommar och sätter frö. Därefter vissnar den. Jättelokan sprider sig via frön och varje planta kan producera upp till 100 000 frön.

Jättelokan bildar stora snabbväxande bestånd som täcker omkringliggande växtlighet. I och med den stora fröproduktionen kan den effektivt konkurrera ut annan växtlighet. Jättelokans växtsaft kan orsaka allvarliga brännskador på huden. All hantering av växten kräver skyddsutrustning.

Begränsa spridning genom att slå av blomställningarna innan växten hunnit sätta frö. Det går också att gräva upp plantor, täcka med markduk eller slåttor. På grund av växtens skadliga växtsaft krävs försiktighetsåtgärder vid all hantering.

Läs mer om hur arten lämpligen ska hanteras hos Naturvårdsverket. Jättelokan är registrerad i Artportalen på ett 40-tal platser i länet.

Jättelokan omfattas av EU-lagstiftningen.

Karta över den kända utbredningen av jätteloka i Jämtlands län. Baseras från fynd från Artportalen och Länsstyrelsen Jämtlands inventeringar. © Bakgrundskarta Lantmäteriet geodatasamverkan.

● Tromsöloka

Heracleum persicum

Tromsöloka (*Heracleum persicum*) härstammar från Iran, och har tagits till Sverige och Norge för att användas som trädgårdsväxt. Tromsölokan är storvuxen och flockblommig. Plantorna kan bli upp till fyra meter höga. Växten är flerårig och sprider sig med både rötter och frön. Tromsölokan trivs bäst på öppna, näringsrika och fuktiga marker. Den är vanligast nära tätorter, längs med vägar, järnvägar och på så kallade skräpmarker, till exempel industritomter eller soptippar.

Arten skiljer sig från jätteloka genom att den har fler stjälkar från basen, oftast mer enhetligt rödlila stjälkar, en mer välvd blomställning samt att den doftar anis.

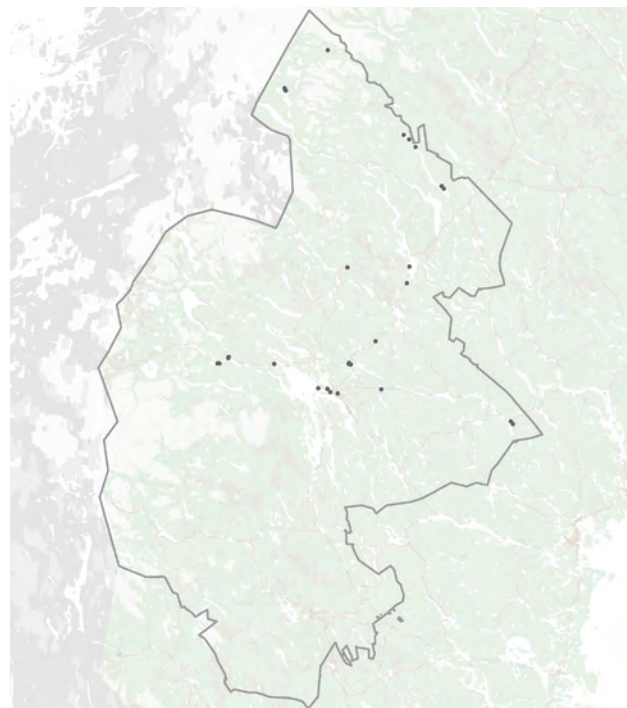
Tromsölokan bildar stora snabbväxande bestånd som täcker övrig växtlighet. I och med att den producerar stora mängder frön kan arten också effektivt etablera nya bestånd och konkurrera ut andra växter. Den försvårar även för andra arter att växa i närheten genom att avge substanser i marken som är giftiga för andra växter. Tromsölokans växtsaft kan likt jättelokans orsaka brännskador på huden.

All hantering av växten kräver skyddsutrustning.

Bekämpa arten genom att ta bort blomställningar kontinuerligt. Mindre bestånd kan gå att gräva upp. Det är bäst att utföra åtgärder innan arten har gått i frö. All bekämpning kräver försiktighetsåtgärder på grund av den giftiga växtsaften.

Tromsöloka är idag vanligast i mellersta Norrland, sett till utbredningen i hela landet. I Jämtlands län finns ett 30-tal rapporterade fynd av arten. Läs mer om hur arten lämpligen bör hanteras hos Naturvårdsverket.

Tromsölokan omfattas av EU-lagstiftningen.

Karta över den kända utbredningen av tromsöloka i Jämtlands län. Baseras från fynd från Artportalen och Länsstyrelsen Jämtlands inventeringar. © Bakgrundskarta Lantmäteriet geodatasamverkan.

TROMSÖLOKA FOTO: LÄNSSTYRELSEN JÄMTLANDS LÄN

VRESROS FOTO: NATURVÅRDSVERKET

● Vresros

Rosa rugosa

Vresros (*Rosa rugosa*) infördes till Europa och Sverige som prydnadsväxt. Växten härstammar ursprungligen från nordöstra Asien. Vresros växer i täta bestånd som blir upp till två meter höga. Kännetecknen för arten är stora vita och rosa blommor, tätt taggig stjälk och grova räfflade blad.

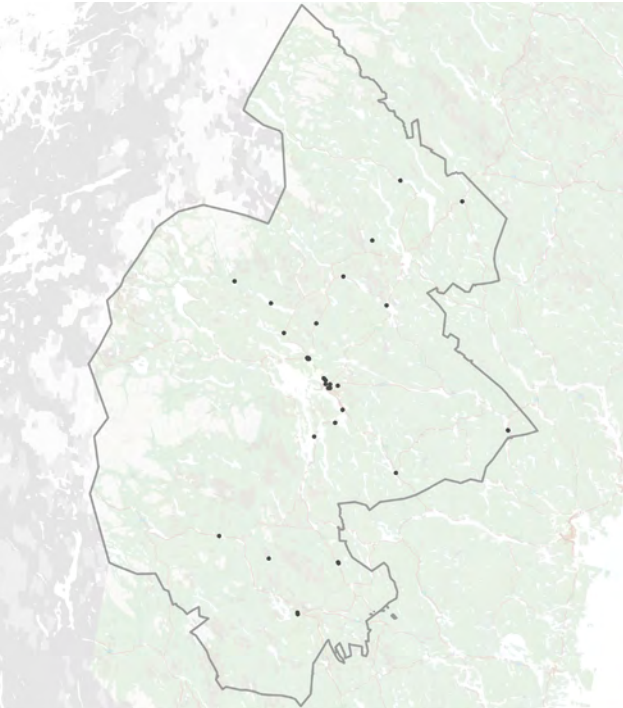
Vresrosen bildar stora nypon som sprider sig effektivt både längs vattendrag och med hjälp av fåglar och däggdjur. Den förökar sig också genom rotstammar och små rotfragment. Vresrosen finns ofta i trädgårdar och i sandiga och grusiga miljöer, till exempel vägkanter, längs stränder och i torra gräsmarker.

Vresros bildar täta och svårgenomträngliga snår som tränger undan annan växtlighet. Den sprider sig effektivt och etablerar sig i nya områden. Växten har ett kraftigt rotsystem som är svårt att få bort, och den kan skjuta nya rotskott långt ifrån ursprungsplantan.

Vresrosen är vanligast nära tätorter och i vägkanter. Arten finns fortfarande att köpa hos många trädgårdshandlare och har därför troligen en större utbredning i länet än kartan visar, främst i trädgårdar.

Begränsa spridning genom att slå av växten innan den går i blom. Andra metoder för bekämpning är bland annat täckning, uppgrävning och slåtter.

I dagsläget finns vresros noterat i Artportalen på ett 40-tal platser i länet.

Karta över den kända utbredningen av vresros i Jämtlands län.
Baseras från fynd från Artportalen och Länsstyrelsen Jämtlands inventeringar.
© Bakgrundskarta Lantmäteriet geodatasamverkan.

● Parksallat

Lactuca macrophylla

Parksallat (*Lactuca macrophylla*) kommer ursprungligen från Kaukasien och importerades som trädgårdsväxt till parker och trädgårdar under 1800-talet. Arten är flerårig och storsvuxen, upp emot två meter hög. Parksallat har låga gröna bladrosetter och höga blomstjälkar med blå till lila blommor.

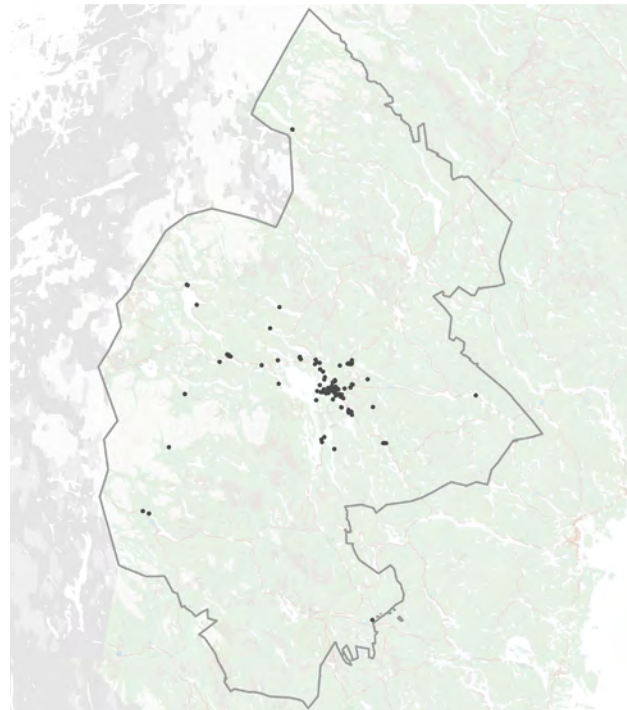
Den trivs i sol till halvskugga i välgödslad jord. Ofta växer den på öppen och näringsrik mark, till exempel längs vägrenar, i dikesslänter samt i områden nära tätorter. Den sprider sig både med hjälp av frön och underjordiska rötter med långa utlöpare.

Parksallat bildar täta, heltäckande bestånd. Den kan ta över stora områden och på så vis tränga undan annan växtlighet.

Hantering av jordmassor och växtavfall kräver försiktighet, då de kan innehålla frön och små rotfragment som lätt kan etablera sig i nya områden.

En metod för att hindra spridning kan vara att försöka trötta ut växten genom att klippa ner den regelbundet. Alternativt går det att täcka ytan med markduk som får ligga under flera år. Det är även viktigt att förhindra att plantorna går i blom och på så sätt hindra fröspridning.

I Jämtlands län finns i dagsläget omkring 100 kända fynd av parksallat registrerade i Artportalen.

Karta över den kända utbredningen av parksallat i Jämtlands län.
Baseras från fynd från Artportalen och Länsstyrelsen Jämtlands inventeringar.
© Bakgrundskarta Lantmäteriet geodatasamverkan.

PARKSALLAT FOTO: MOSTPHOTOS

BERGKLINT FOTO: MOSTPHOTOS

● Bergklint

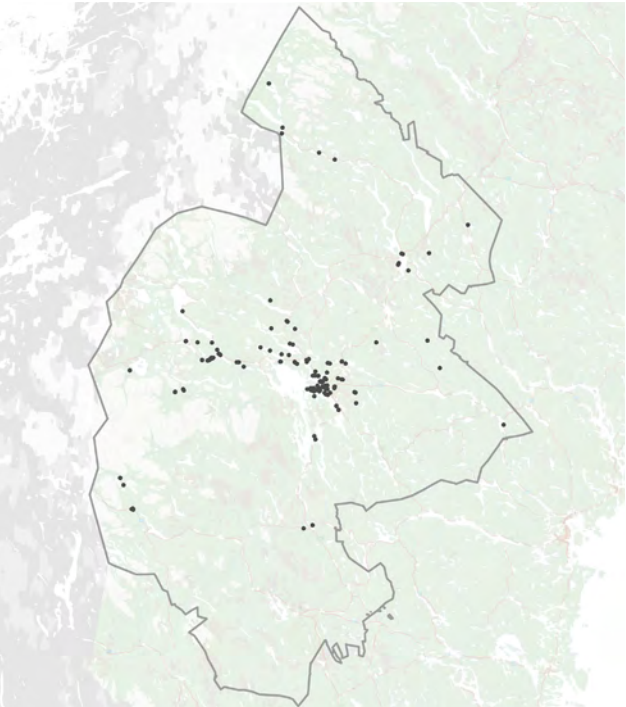
Cyanus montana

Ursprungligen kommer bergklint (*Centaurea montana*) från bergstrakter i mellan- och Sydeuropa. Arten infördes i Sverige som lättodlad trädgårdsväxt i slutet på 1800-talet.

Bergklint har en ogrenad, upp till 80 cm hög stjälk. Den växer vanligen på ängsmark, i trädgårdar och i skogsbryn nära bebyggelse. Bergklint blommar med blå, ibland vita eller rosa blommor under juni-augusti. Den sprider sig både med frön och via rotskott. Bergklint liknar blåklint men har bredare blad och större blomkorgar. Bergklint är också flerårig till skillnad från blåklint som är ettårig.

Bergklint bildar tuvor och tränger effektivt undan andra arter. På så vis utgör den ett hot mot lågväxande ängsväxter i bland annat vägkanter. Fröna flyger långväga med vindens hjälp och sprider sig på så vis effektivt till nya områden.

Bergklint är en av de mest rapporterade invasiva arterna i länet med över 800 rapporter i Artportalen. Förhindra spridning genom att gräva upp mindre bestånd eller täcka över plantorna, eller genom att slättra innan blomning för att förhindra fröspridning.

Karta över den kända utbredningen av bergklint i Jämtlands län. Baseras från fynd från Artportalen och Länsstyrelsen Jämtlands inventeringar. © Bakgrundskarta Lantmäteriet geodatasamverkan.

● Blomsterlupin

Lupinus polyphyllus

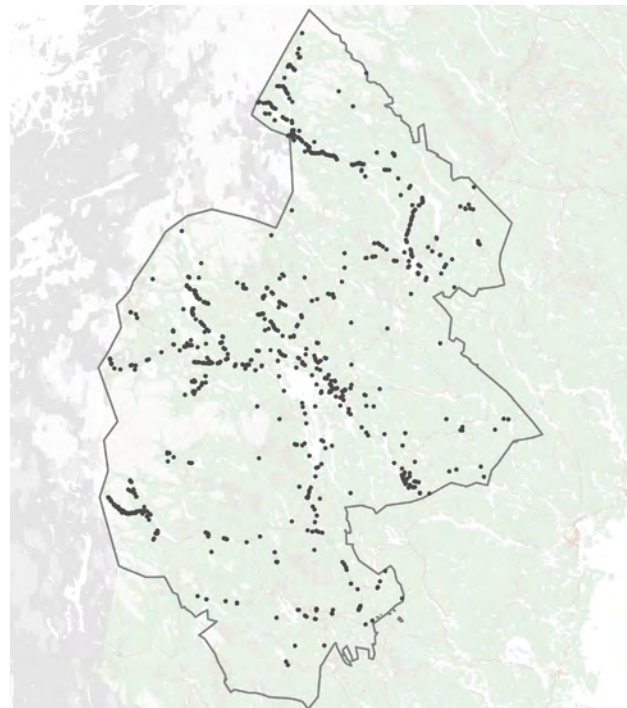
Blomsterlupin (*Lupinus polyphyllus*) kommer ursprungligen från Nordamerika och fördes till Sverige som prydnadsväxt. Nu finns arten i stora delar av landet. Blomsterlupinen kräver mycket ljus och växer ofta i öppna marker, så som vägkanter och banvallar. Den är en flerårig växt som i första hand sprider sig med frön, men den kan också spridas med rotter. Blomsterlupinen producerar stora mängder långlivade frön som kan spridas långa sträckor, via till exempel vattendrag eller mänsklig aktivitet. En enda planta kan producera 2500 frön varje år.

Arten sprider sig effektivt och konkurrerar på så vis ut andra växter. Den växer både tätt och högt och skuggar ut annan vegetation. Den gödslar också marken där den växer genom att berika den med kväve. Många inhemska, skyddsvärda ängsväxter är beroende av näringsfattig och solbelyst mark, och blomsterlupinens egenskaper gör den till ett hot mot dessa.

Blomsterlupinen har en stor spridning i många delar av länet. Den är i dagsläget den mest rapporterade invasiva arten i länet i Artportalen med över 10 000 rapporter. En stor del av rapporterna finns längs vägkanter och nära tätorter.

Arten behöver bekämpas flera gånger varje säsong innan den sätter frö. Det går till exempel att gräva upp mindre bestånd, eller slått flera gånger under en säsong.

Blomsterlupinens frön är långlivade och det krävs ofta åtgärder under flera år. Hantera växtavfall noggrant genom att samla plantor och växtdelar i slutna säckar. Ta reda på hur din återvinningscentral tar emot växtavfall från invasiva främmande arter.

Karta över den kända utbredningen av blomsterlupin i Jämtlands län. Baseras från fynd från Artportalen och Länsstyrelsen Jämtlands inventeringar. © Bakgrundskarta Lantmäteriet geodatasamverkan.

BLOMSTERLUPIN FOTO: NATURVÄRDSVERKET

PARKSLIDE FOTO: NATURVÅRDSVERKET

● Parkslide

Reynoutria japonica

Parkslide (*Reynoutria japonica*) växer naturligt i bland annat i Kina och Japan. Där påträffas den ofta i solbelysta bergsområden. Arten planterades in i europeiska trädgårdar och förvildades i Sverige i slutet av 1800-talet.

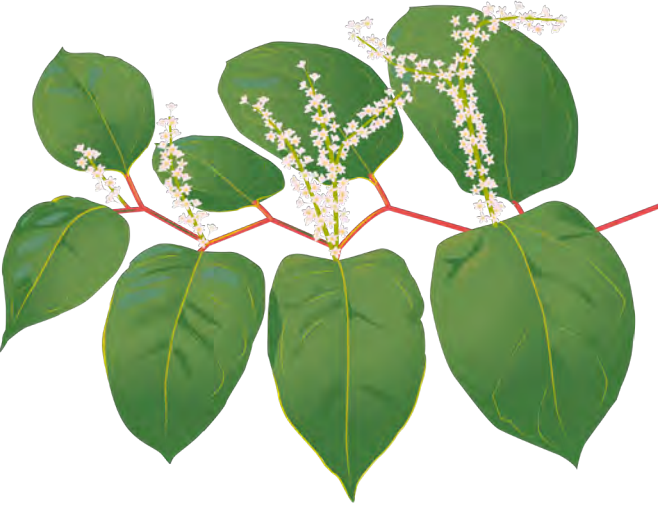
Parkslide är flerårig, högväxande och påminner om bambu. Den har ett tätt grönt bladverk och ihålig grov, rödfläckig stjälk. Blommorna är vita och blommar sent under september-oktober.

Bestånd av parkslide kan bli upp till tre meter höga och mycket täta. Rotsystemet kan breda ut sig över stora områden och sprider sig genom rotskott. Parkslide kan även spridas med frön, men idag finns vad vi vet bara honplantor i Sverige. Parkslide växer i skogsmark, ängsmark, längs med vägar och järnvägar och i trädgårdar.

Parkslide sprider sig lätt med små rot- och stamfragment och kan etablera sig i många typer av miljöer. Den växer snabbt och konkurrerar effektivt ut annan växtlighet. Arten är mycket svår och dyr att bekämpa. Den kan bland annat reagera på bekämpning genom att skjuta rotskott långt från själva huvudplantan. Eftersom parkslide lätt får fäste på nya platser och är så svårt att bekämpa är det viktigt att inte sprida arten till nya platser. Den sprider sig ofta via flytt av jordmassor, dumpning av trädgårdsavfall eller oförsiktighet vid bekämpning.

Naturvårdsverkets aktuella rekommendation är att avstå från att bekämpa parkslide om den inte verkar sprida sig eller utgör ett problem för den som har växten på sin mark. Om en åtgärd ändå krävs behöver arbetet planeras mycket noggrant. Val av metod ska anpassas efter den aktuella situationen. Det finns många faktorer som spelar in, till exempel plats, storlek på beståndet, ekonomiska förutsättningar och tid.

Naturvårdsverket har uppdaterad information och vägledning kring hantering av arten.

PARKSLIDE
Illustratör: Jakob Robertsson/Typoform

● Kanadensiskt gullris

Solidago canadensis

Ursprungligen härstammar kanadensiskt gullris (*Solidago canadensis*) från Mexico, USA och Kanada. Den ansågs vara en lättodlad trädgårdsväxt och därför introducerades den till Sverige. Arten är väldigt anpassningsbar och växer i många typer av miljöer. Exempelvis längs vägkanter, i banvallar och i övergivna ängs- och åkermarker. Arten är flerårig och sprider sig både med frön och med små fragment av jordstammen. En planta kan producera flera tusen frön, och sprida dem långväga med vinden.

Kanadensiskt gullris bildar täta och konkurrensstarka bestånd som blir upp mot två meter höga. Växten hotar den biologiska mångfalden genom att etablera sig och sprida ut sig på öppna näringsfattiga marker. Där tränger den undan inhemska lågvuxna och konkurrenssvaga växter. Arten sprider sig bland annat genom dumpning av trädgårdsavfall och flytt av jordmassor som innehåller frön och rotdelar.

Att hindra arten från att gå i blom är ett bra sätt att begränsa spridning. Exempelvis genom att slått flera gånger under säsongen. Att gräva upp plantor kan vara en lämplig metod på mindre bestånd. Då måste det uppgrävda materialet hanteras på rätt sätt. Rötterna kan gro på nytt om jordmassor eller växtavfall hanteras felaktigt.

De flesta fynden finns i trädgårdar i tätorter. Utbredningen av kanadensiskt gullris är större i landets södra delar och troligen finns fler fynd i länet än de 20-talet kända rapporterna i Artportalen.

Läs mer om lämplig hantering av arten hos Naturvårdsverket.

BLOMSTERLUPIN FOTO: NATURVÅRDSVERKET

Vill du veta mer om invasiva främmande arter?

Naturvårdsverket har detaljerad information om EU-listade och icke listade arter. Bland annat finns information om lämpliga metoder för att bekämpa många invasiva växtarter. Det finns också vägledningar om hur du som privatperson bör agera för att förhindra och förebygga spridning av invasiva främmande växtarter.

Havs- och vattenmyndigheten har motsvarande information och vägledning om vattenlevande arter.

Hos Svenska Jägarförbundet kan du läsa mer om deras uppdrag att förvalta EU-listade landlevande invasiva djurarter.

Läs även mer om läget i Jämtlands län och vårt arbete med invasiva främmande arter.

Relaterade webbplatser

- www.lansstyrelsen.se/jamtland
- www.naturvardsverket.se
- www.havochvatten.se
- www.jagarforbundet.se

Invasiva främmande arter är ett av de största hoten mot biologisk mångfald, både i Sverige och globalt. Invasiva arter är ett stort miljöproblem där vi alla behöver hjälpas åt!

Denna broschyr beskriver ett urval av de invasiva främmande växt- och djurarter som förekommer i Jämtlands län, samt ett antal arter som i dagsläget förekommer i angränsade län.

TROMSÖLOKA
Illustratör: Jakob Robertsson/Typoform

Utgiven april 2023 av Länsstyrelsen Jämtlands län

Text Sarah Johannesson Leander & Niklas Sundin, Länsstyrelsen Jämtlands län

Omslag Leipigvattnet, Strömsunds kommun **Foto** Länsstyrelsen Jämtlands län

Kartmaterial Copyright © Lantmäteriet geodatasamverkan

Grafisk produktion Therese Carlsson, Länsstyrelsen Jämtlands län

Tryck Exakta Print AB

Löpnummer 2023:07

Länsstyrelsen Jämtlands län

Telefon: 010-225 30 00
jamtland@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/jamtland